

“Küçük Hezarfen” Çizgi Filminde Yer Alan Millî Kültür Unsurlarının İncelenmesi¹

Şaban ÇETİN

Doç.Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi
Assoc. Prof. Dr., Gazi University Gazi Education Faculty

Orcid ID: 0000-0002-4319-5667

cetin09@gmail.com

Mehmet ÜZER

Yük.Lis.Öğr., Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Grd. Stu., Gazi University Education Institute of Education Sciences

Orcid ID: 0000-0003-4198-247X

uzermehmet140@gmail.com

Öz

Küreselleşme ile kültürel çeşitliliğin hızla azaldığı, milletlere has kimliklerin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı bir dünyada millî kültür kavramı günümüzde çok daha büyük bir anlam taşımaktadır. Çizgi filmler günümüzde çocuklarımıza doğrudan hitap eden bir kaynak olmuştur. Millî kültürümüzün çocuklara iletilebilmesi adına çizgi film içerik ve senaryolarının incelenmesi önem taşımaktadır. Bu araştırmanın amacı TRT Çocuk kanalında yayınlanmış olan “Küçük Hezarfen” çizgi filmindeki millî kültür unsurlarının neler olduğu ve bu unsurların ne kadar yoğunlukla işlendiğinin tespit edilmesidir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılarak araştırma verileri toplanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde kategorisel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Küçük Hezarfen çizgi filminde 23 farklı millî kültür unsurunun yer aldığı tespit edilmiştir. Kahve kültürünün en sık işlenen millî kültür unsuru olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Küçük Hezarfen, Çizgi film, Kültür, Millî Kültür, Somut Olmayan Kültürel Miras

Examination of the National Culture Elements in the “Küçük Hezarfen” Cartoon

Abstract

The concept of national culture has great meaning in the world where cultural diversity has declined rapidly and identities of nations face the danger of extinction. Nowadays cartoons are sources that address the children directly. It is important to examine cartoon content and scenarios for the transmission of national culture to children. The purpose of this research is to determine what the national culture elements are in the cartoon “Küçük Hezarfen” published on TRT Çocuk(Kids) channel and how intensely these elements are processed. Research data were collected by using the document review method, which is one of the qualitative research methods. Categorical content analysis method was used in the analysis of research data. It has been determined that 23 different national culture elements took place in the cartoons of Küçük Hezarfen. It is also determined that the most frequently processed national culture element in the cartoon is coffee culture.

Keywords: Küçük Hezarfen, Cartoon, Culture, National Culture, Intangible Cultural Heritage

¹ Not: Bu çalışma “Küçük Hezarfen çizgi filminde yer alan millî kültür, millî değer ve millî kimlik unsurlarının incelenmesi” isimli yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

Giriş

Çağlar boyunca dünya üzerinde nice devletler ve nice milletler var olmuştur. Bu devletlerden bir kısmı daha uzun, bir kısmı daha kısa yaşamış; birçoğu kuruldukları yer ve çevresiyle yetinirken bir kısmı ise cihanın dört bir yanında var olmayı kendilerine amaç edinmiştir. Dünya üzerinde var olmuş devlet ve milletlere bakıldığında her birinin kendine has bir kültüre sahip olduğu görülecektir.

Küreselleşen, millî bir kültür yerine evrensel bir kültür oluşturulmaya çalışılan dünyada temeli binlerce yıl öncesine dayanan kültürümüzün korunarak gelecek nesillere ulaştırılması belki de hiçbir dönemde bu kadar elzem olmamıştır. Bizi biz yapmış, binlerce yıldan beri bu topraklarda hüküm sürmemizi sağlamış kültürümüz, atalarımızdan bizlere kalan en kıymetli mirasımızdır. Bu mirasa sahip çıkmak kültürümüz üzerinde dilediğimiz gibi değişiklikler yaparak bir mirasyedi gibi davranmamızı değil; bilakis millî kültürümüzü koruyarak yükselen yeni nesle emanet etmemizi gerektirmektedir. Köklü milletlerin yeni nesilleri, kendilerini asil tohumlarından yetiştiren atalarının bu kültür miraslarını kaybetmemeye çalıştıklarını; çünkü bu tohumun kıymetini bilecek mayada, böyle bir ahlakta, fazilette olduklarını belirten Banarlı, millî kültürün en veciz tarifi olarak Yahya Kemal'in "Kökü mazide olan atiyim" mısraını göstermiştir (Banarlı'dan aktaran Özen, 2014).

Kültür kavramı sözlükte (Türk Dil Kurumu [TDK], 2016) "Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin" olarak tanımlanmaktadır. Arapça kökenli millî kelimesi ise "Millele ilgili, millete özgü, ulusal" (TDK, 2016) olarak tanımlanmıştır.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO) düzenlediği Dünya Kültür Politikaları Konferansı Sonuç Bildirgesi'ndeki tanımda kültür; bir toplumu ya da toplumsal bir grubu tanımlayan belirgin maddi, manevi, zihinsel ve duygusal özelliklerin bileşiminden oluşan bir bütün olarak en geniş anlamıyla tanımlanmış ayrıca sadece bilim ve edebiyatı değil, bunun yanı sıra yaşam biçimlerini, insanın temel haklarını, değer yargılarını, geleneklerini ve inançlarını da kapsayan bir olgu olduğu ifade edilmiştir (Oğuz, 2011, s. 128).

Kafesoğlu (1989, s. 16) ise kültürü, belirli bir topluluğa ait olan sosyal davranışlar ile teknik kuruluşların oluşturduğunu belirtmiş ayrıca Türk milletinin dili, töresi, dini, hukuku, düşüncesi ve hadiseler karşısındaki hususi davranışları ile 4000 yıllık bir kültüre sahip olduğunun altını çizmiştir.

Atatürk'e göre millet aynı kültürden insanların oluşturduğu toplumdur. Demek ki "millî kültür" bir devleti ayakta tutan unsurların en önemlisidir.

Çünkü millî kültür oluştuğunda ortaya millet çıkar. Millet ise mutlaka bir devlet oluşturur. Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken onlara özellikle varlığıyla, haklarıyla, birlik ve bütünlüğüyle çelişen tüm yabancı öğelerle mücadele zorunluluğu, milli görüşleri derinlemesine bilerek her karşı görüş önünde şiddetle ve özveriyle savunma zorunluluğu telkin edilmelidir. Yeni kuşakların ruh gücüne bu nitelik ve yeteneklerin aşılması önemlidir. Hayatları sürekli ve müthiş bir mücadele biçiminde beliren milletlerin felsefesi, bağımsız olmak ve mutlu kalmak isteyen her millet için bu nitelikleri çok şiddetli olarak gerektirmektedir (Unan, 1959).

Millî kültür, bir toplumu oluşturan bireylerin birçoğunun katılımı ile meydana gelen kültürdür. Toplumsal hâsılayı yaratan bir toplumun içerisinde bulunan ilişkilerin ortaya çıkardığı yapının, mevcut olan farklılıkları dışlamadan ve onları da içeren bir bütünlüğün ifade edilmiş biçimidir (Özen, 2014, s. 62).

Bostancı (1995, s. 12) millî kültürlerin, toplumun bireyelerine anlamlı hayat haritaları sunduğunu ve bunu sağlarken o toplumun tarihî birikiminin, doğal şartların, teknik gelişmelerin ve normal değerlerin uyumlu bir bütünü olarak oluştuğunu belirtmiştir. Bu özellikler düşünüldüğünde ise her toplumun bulunduğu konum birbirinden kaçınılmaz ayrılıklar taşımaktadır ve her toplum, kendine ait bir tarihe ve o tarihe bağlı olarak millî bir kültüre sahiptir.

Kafesoğlu'na göre ise millî kültür, millet adı verilen canlı organizmanın ruhu ve beynidir. Nasıl ki canlı bir organizma ruhsuz ve bedensiz yaşayamazsa ondan daha da karmaşık olan millet de kültür olmadan yaşayamaz. Bir milletin mal olmuş ruhi değerleri, ahlaki yapısı millî kültüre dayanmalıdır ki bir anlam ifade edebilsin (Kafesoğlu, 1995, s. 203).

Millî kültürümüzün benimsenerek yaşatılmasında ve gelecek nesillere aktarılmasında küçük varislerimiz, yani çocuklarımız çok büyük bir öneme sahiptir. Millî kültürümüzün değişen zamana ve koşullara göre geçerliğini ilk günkü gibi korumasında şüphesiz ki çocuklarımıza rehberlik etmenin önemi büyüktür. Bu görevi en iyi şekilde yerine getirebilmek adına çocuklarımızı içinde büyüdükleri toplumdan ve koşullardan soyutlamadan tam aksine; sahip olduğu millî varlıkları toplumla iç içe yaşayarak korumalarını ve bunu sürdürmelerini sağlamak en hayatî görevlerimiz arasındadır.

Çocuğun karakterinin belirlendiği, temel insanî değerlerin ve kültürel yapının çocuğa aşılandığı, ailenin ve toplumun doğru bildiklerini ona en yoğun şekilde aktardığı "çocukluk" adı verilen süreci etkileyen pek çok unsur vardır. Bu dönemde algı ve öğrenme o kadar hızlı ve yoğundur ki, hemen her şey öğrenme ve eğitim sürecine dâhil oluverir. Çocuğun eğitim sürecinde yer alan önemli unsurlardan biri de çizgi filmidir (Fedakar, 2011, s.

108). Henry A. Giroux'un ifadesine göre toplumsal değerleri öğretme hususunda çizgi filmler; aile, okul ya da dinî kurumlara göre daha güçlüdür. (Aktaran Muratoğlu, 2009, s. 78).

Çizgi film, karikatür, çizim, resim, kukla ve üç boyutlu nesnelere canlılar, hareket ediyormuş gibi göstermek için sinema tekniğinin grafik ve plastik sanatlara uygulanmasıdır. Çizgi film, Türk Dil Kurumu'nca yayınlanan Sinema ve Televizyon Terimleri Sözlüğü'nde "tek tek resimleri ya da devinimsiz nesnelere gösterim sırasında devinim duygusu verebilecek biçimde düzenlemek ve filme aktarma işi" olarak tanımlanmaktadır (Hacıbektaşoğlu, 2014, s. 25).

Çocukların televizyonda vakit geçirdikleri program türlerine bakıldığında ilk sırayı çizgi filmlerin aldığı görülmektedir. Bu konuyla alakalı yapılan araştırmalar bu gerçeği yansıtmaktadır. Yapılan incelemeler çocukların birçoğunun günde 3-4 saatini televizyon izlemekle geçirdiğini ortaya koymuştur. Ayrıca senede 1.500 saatini televizyon karşısında geçirirken okulda geçirdiği süre 900 saat olarak karşımıza çıkmaktadır (Öktem, Sayıl ve Çelenk Özen, 2006). Başka bir araştırmada ise çocukların mezun olana kadar 13.000 saatini okulda geçirirken televizyon karşısında geçirilen sürenin 18.000 saat olduğu belirtilmiştir (Hossler'den aktaran Öztürk vd, 2014).

Teknolojinin hızlı bir biçimde gelişmesi çocukların kitle iletişim araçlarıyla erken yaşlarda buluşmasına yol açmaktadır. Kitle iletişim araçlarından olan televizyon, telefon ve bilgisayar içerisinde çocuğun ilk tanıştığı araç televizyondur. Çocuğun çok küçük yaşlarda ekrana bağlanmasında hareket eden nesnelere, seslere ve renklere karşı içgüdüsel duyarlılığı etkili olmaktadır. Günümüzde artık çocuklar çizgi filmlerin büyüdü dünyası ile çok erken yaşta tanışmaktadırlar (Yağlı, 2013, s. 709). Bu bağlamda çocukların gelişimi ve kültür ediniminde çizgi filmlerin önemli bir payı vardır.

Kültür aktarımı ile kültürün güncellenmesi sorumluluğunu geçmişte halk hikâyeleri ile masallar üstlenirken bu sorumluluğu bulduğumuz çağda artık çizgi filmler yüklenmektedir. Kültürel devamlılığın kaynağı, sanatçının geçmişi ve kökleri ile kurabildiği ilişkidir. Kendi kökleriyle bağlarını teşkil eden sanatçı geçmiş ile gelecek, doğu ve batı arasında kendisini nerede konumlandıracağını bilir. Bu sayede kültürel geleneği yerelden evrensel taşıyacak bir muhteva ve biçimle başarılı çizgi filmler meydana getirebilir (Taş Alicenap, 2015). Bu nedenle çocukların zamanlarının önemli bir kısmını ayırdıkları çizgi filmleri millî kültürümüzün yaşatılması adına incelemek, değerlendirmek büyük önem taşımaktadır.

TRT Çocuk kanalının 2008 yılında açılmasıyla TRT'nin Türk yapımı çizgi filmlere olan desteği artmıştır. Bu sayede Türk çizgi filmi adına pek çok şirket açılarak yerli yapımların sayısı artmıştır. Bu doğrultuda Türk

kültürüne özgü kaynakların kullanılması ve bu kaynakların çocuklarla buluşturulması adına önemli bir fırsat yakalanmıştır (Taş Alicenap, 2015).

TRT Çocuk kanalının açılmasıyla Türk kültürüne ait kaynakları kullanan Türk yapımı çizgi filmlere örnek veren Taş Alicenap (2015); örneğin “Maysa ve Bulut” isimli çizgi film yörüklerin hayatını ve kültürlerini konu edinmektedir. Ayrıca, Evliya Çelebi’nin maceralarının yer aldığı “Çelebi ve Laklak”, Keloğlan masallarının güncellendiği “Keloğlan”, Karagöz ve Hacivat gibi Türk kültürünün önemli karakterlerinin dünyayı keşfettiği “Hacivat ve Karagöz Dünyayı Geziyor”, “Nasrettin Hoca”, Hezarfen Çelebi’nin İstanbul’da geçen çocukluğunu anlatan “Küçük Hezarfen” ve daha pek çok çizgi film TRT Çocuk kanalında yayımlanmaktadır. Yerli yapım bu çizgi filmler kültür aktarımında önemli bir yere sahiptir.

Buradan hareketle son yıllarda yabancı kaynaklı çizgi filmlere karşı hem iyi bir alternatif oluşturan hem de kültürümüzü, değerlerimizi kısacası bizi yansıtan yerli çizgi filmlerin yayınlanmaya başladığı görülmektedir. Bu çizgi filmlerden birisi de Hezarfen Ahmet Çelebi’nin çocukluğunu anlatan Küçük Hezarfen çizgi film serisidir. Küçük Hezarfen çizgi film serisi, 2010 yılında TRT Çocuk kanalında yayınlanmaya başlamıştır. 2010 ve 2011 yılları arasında 26 bölümü yayınlandıktan sonra 2013 yılında tekrar başlayıp 2015 yılında bitene kadar toplam 55 bölümü yayınlanmıştır. Çizgi film, TRT tarafından İstanbul’da bulunan “Düşler Evi Çizgi Film Stüdyosu”na yaptırılmıştır. Ayhan Bal tarafından yapım sorumluluğu üstlenilen çizgi filmin senaryosu Beyza Akyüz tarafından yazılmıştır. Çizgi filmin başkahramanı Hezarfen Ahmet Çelebi’nin çocukluğuna hayat veren “Küçük Hezarfen” karakteridir. Çizgi filmin diğer kahramanları arasında Hezarfen’in arkadaşları Yakup, Melike, keçi arkadaşı Paça, Hezarfen’in kardeşi Minnak Zeliş, Hezarfen’in babası Mehmet, annesi Çiğdem, Hezarfen’in öğretmeni yer almaktadır. Ayrıca zeki kişiliği ile Dahi Macit, arifane tavırlarıyla Cafer Dede ve bazı bölümlerde “Bülbül Delisi” diye anılan örnek yaşayışıyla dikkat çeken Bülbül Düşkünü ile ismi belirtilmemekle birlikte Osmanlı padişahı da bulunmaktadır. Çizgi filmin ilk 26 bölümü yaklaşık 17 – 18 dakika, 26 ile 55. bölümler arası ise 12 – 13 dakika sürmektedir.

Araştırmamızda aşağıdaki tabloda yer alan 55 bölüm incelenmiştir. Tabloyu oluşturan bölüm isimleri ve bölüm sıralaması belirtilirken “Düşler Evi Çizgi Film Stüdyosu” nun yayınladığı sıraya ve isme bağlı kalarak hazırlanmış ve bölümlerin temin edildiği internet adresi belirtilmiştir.

Küçük Hezarfen Çizgi Filminde Yer Alan Millî Kültür Unsurlarının İncelenmesi

Tablo 1

Küçük Hezarfen çizgi filminde yer alan bölümler listesi

Bölüm Numarası	Bölüm İsmi	Bölümün İnternet Adresi
1	Paça'nın Çizmesi	https://www.youtube.com/watch?v=ROM6R3vdLlk
2	Aynaların Gizemi	https://www.youtube.com/watch?v=Atf4UK04t8g
3	Kuşların Özgürlüğü	https://www.youtube.com/watch?v=_LvqxwEkesI
4	Köpek Balığı	https://www.youtube.com/watch?v=PgJMiQzAtyc
5	Yenilgi	https://www.youtube.com/watch?v=d9i2vtjGh4I
6	Kaybolan İnekler	https://www.youtube.com/watch?v=x-1pK0dS2Ko
7	Zehirli Mantarlar	https://www.youtube.com/watch?v=9-qESLd-PTk
8	Zehirli Kurbağalar	https://www.youtube.com/watch?v=R04pyFw_mhE
9	Çinli Çocuklar	https://www.youtube.com/watch?v=hcDzIW90gBo
10	Posta Güvercinleri	https://www.youtube.com/watch?v=ca0uyt9U9Ec
11	Kabak Yarışması	https://www.youtube.com/watch?v=1SZGb_7FwxU
12	Hastalık	https://www.youtube.com/watch?v=8iof9ociSeM
13	Şifreler	https://www.youtube.com/watch?v=c5kbRpF-Eog
14	Tuz Hırsızları	https://www.youtube.com/watch?v=B7TYVzpbFs
15	Yağlı Güreş	https://www.youtube.com/watch?v=oy71O-dLo60
16	Nota Öğrenmek	https://www.youtube.com/watch?v=LMf027fXjxo
17	Lagari	https://www.youtube.com/watch?v=Nwccme96pAw
18	Ata Oyunu	https://www.youtube.com/watch?v=f-cMe4RY0LM
19	Keçi Derisinden Kapak	https://www.youtube.com/watch?v=GrXJ2QU3hE8
20	Ramazan	https://www.youtube.com/watch?v=tcC9j9fDQLQ
21	Cam Sanatı	https://www.youtube.com/watch?v=MokKyNQNODU
22	Çömlek Yapmak	https://www.youtube.com/watch?v=8ouKkb_PCLA

23	Mimar Sinan	https://www.youtube.com/watch?v=2ZaHHKjcam8		
24	Kar Yağmış	https://	“	=j121hyGNNeA
25	Nuh Tufanı	https://	“	=9WFS6x8_YZM
26	Hezarfen’in Uçması	https://	“	=XRZSmluvdLc
27	Konuşan Kirpi	https://	“	=Ht8si1siBl8
28	Dönüyor Dünya Dönüyor	https://	“	=NS8M5_Vjip4
29	Altın Yapabilir Miyim?	https://	“	=RXC6PFZFaZ8
30	Yeni Bir Kıta Buldum!	https://	“	=v17JVCfMj0w
31	Tek Mi? Çift Mi?	https://	“	=ej7-0LNa3-s
32	Uçarım Da KaçarımDa	https://	“	=CQKHEsU0A5A
33	Bitkiler Nasıl Büyür	https://	“	=Horg_0m0uFw
34	Saatlerimizi Ayarlayalım	https://	“	=xkFqViH1FCc
35	Bir Tutam Ot Deyip Geçme	https://	“	=cFifKBZLd0A
36	Gizemli Mi? Gerçek Mi?	https://	“	=wChCowm5mQw
37	Çürük Diş	https://	“	=5SqUdFZ1RK8
38	Ağaç Ev	https://	“	=Hhr_qgqps2s
39	Ekmek Macerası	https://	“	=ZCTynllfF4E
40	Fırtına Geliyor	https://	“	=5S_ZPgMwrLw
41	Yeni Öğretmen	https://	“	=Vp1tlckKLcA
42	Bitlendik	https://	“	=xQFZGRRrDjM
43	Altın Tohumlar	https://	“	=KwiQYDqatA
44	Raziye Hala	https:// www.youtube.com/watch?v=gXCBS6-_08g		

Küçük Hezarfen Çizgi Filminde Yer Alan Millî Kültür Unsurlarının İncelenmesi

45	Yakup'un Kardeşi	https://	“	=oyQmevDxIHY
46	Bahar Geldi	https://	“	=AwE8AjvOC3E
47	Sinek Baskını	https://www.izlesene.com/video/hezarfen-47-bolum/9750913		
48	Annemin Elbisesi	https://www.izlesene.com/video/hezarfen-48-bolum/9750912#_		
49	Adaya Gidiyoruz	https://www.izlesene.com/video/hezarfen-49-bolum/9750911#_		
50	Gölge Oyunu	https://www.izlesene.com/video/hezarfen-50-bolum/9750910#_		
51	Şıgırcık Dansı	https://www.izlesene.com/video/hezarfen-51-bolum/9750909#_		
52	Büyük Gün	https://www.izlesene.com/video/hezarfen-52-bolum/9750908#_		
53	Yardımsverlik	https://www.izlesene.com/video/hezarfen-53-bolum/9750907#_		
54	Sabır	https://www.izlesene.com/video/hezarfen-54-bolum/9750904#_		
55	Sorumluluk	https://www.izlesene.com/video/hezarfen-55-bolum/9750905#_		

Bu araştırma sayesinde millî varlığımızı korumanın ve yaşatmanın her geçen gün daha da zorlaştığı günümüz şartlarında, millî varlığımızı koruyup yaşatma yolunda geleceğimizin yegâne teminatı olan çocuklara doğrudan hitap eden çizgi filmlerden birinin, içerdiği millî kültür unsurları bakımından ayrıntılı olarak incelenmiş olması önem arz etmektedir. Bu araştırmanın amacı TRT Çocuk kanalında yayınlanan ve yaygın bir çocuk seyirci kitlesine sahip olduğu düşünülen “Küçük Hezarfen” adlı çizgi filmdeki millî kültür unsurlarının neler olduğu ve bu unsurların ne kadar yoğunlukla işlendiğinin tespit edilmesidir. Bu sayede çizgi filmde sık işlenen ve hiç işlenmeyen millî kültür unsurları tespit edilebilecektir. Yapılan bu tespit sayesinde şu sorulara cevap aranmıştır;

1. Millî kültür unsurlarının öğretimi sürecinde çizgi filmlerden yararlanılabilir mi?

2. “Küçük Hezarfen” çizgi filminde yer alan millî kültür unsurları hangileridir?

3. “Küçük Hezarfen” çizgi filminde yer alan millî kültür unsurlarına ne ölçüde yer verilmiştir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Küçük Hezarfen çizgi filminde işlenen millî kültür unsurlarının tespit edildiği bu araştırma nitel araştırma özelliğine sahiptir. Çalışma için gereken veriler çizgi filmin bölümlerinden elde edilmiştir. Her bir bölümün belge niteliği taşıdığı bu araştırmanın tekniği doküman incelemesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 217). Doküman incelemesi araştırılması amaçlanan olgu ya da olaylar hakkında bilgilerin yer aldığı yazılı materyallerin analizini kapsayan veri toplama yöntemidir (Metin vd., 2015).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini TRT Çocuk kanalında yayınlanan ve 55 bölümden oluşan “Küçük Hezarfen” adlı çizgi filmin 55 bölümlük senaryosu ile bu bölümlere ait videolar oluşturmaktadır. Çizgi filmin 2010 ile 2015 yılları arasında yayınlanan bütün bölümleri incelendiği için örneklem alma yoluna gidilmemiştir. Çizgi filmin yayınlanan 55 bölümü sosyal paylaşım sitesi Youtube’da yer alan TRT Çocuk sayfası ile İzlesene.com video internet sitesinden temin edilmiş ve incelenmiştir.

Verilerin Toplanması

Gözlem, mülakat ve doküman incelemesi kuram oluşturma yaklaşımında en fazla tercih edilen veri toplama araçlarıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 76). Araştırmanın konusunu çizgi film oluşturduğu için araştırmada doküman incelemesi kullanılmıştır ve Küçük Hezarfen çizgi film serisine yönelik “içerik değerlendirme formu” oluşturulmuştur. Araştırmanın dokümanını Küçük Hezarfen çizgi filminin tamamı olan 55 bölümü oluşturmaktadır.

İçerik değerlendirme formunun hazırlanması sürecinde alan yazın taranmış ayrıca çizgi filmin bütün bölümleri izlenerek farklı açılardan tespitler yapılmış ve bu veriler ışığında form hazırlanmıştır. Formun hazırlanması sırasında “Somut olmayan kültürel miras ulusal envanteri unsur listesi” (2007) ile Halk Kültürü Dersi Öğretim Programı (MEB, 2008) dikkate alınarak oluşturulmuştur.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırmada TRT Çocuk kanalında 2010 ile 2015 yılları arasında yayınlanan ve 55 bölümden oluşan Küçük Hezarfen çizgi filminin senaryosuna ilişkin elde edilen veriler ve görsel materyaller içerik analizi ile incelenmiştir. İçerik

analizi sözel, yazılı veya diğer materyallerin içerdiği mesajı, anlam ve/veya dilbilgisi açısından nesnel ve sistematik olarak sınıflandırma, sayılara dönüştürme ve çıkarımda bulunma yoluyla sosyal gerçeği araştıran bilimsel bir yaklaşımdır (Tavşancıl ve Aslan, 2001, s. 22).

55 bölümün her biri içerik analiz türlerinden biri olan kategorisel içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Bu analiz türünde amaç; birbirine benzeyen verileri belirli kavram ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek, bu kategorilerin dokümanda yer alma sıklığını belirlemek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenlenip yorumlayarak betimsel ve gerçekçi bir resim ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 259).

Kategorisel içerik analiz türü kullanılarak yapılan bu araştırmada 55 bölümden oluşan Küçük Hezarfen çizgi film serisi millî kültür kategorisi açısından sınıflandırılmıştır. Millî kültür kategorisi açısından sınıflandırılırken “Somut olmayan kültürel miras ulusal envanteri unsur listesi” (2007) ile Halk Kültürü Dersi Öğretim Programı’nda yer alan kültürel unsurlar (MEB, 2008) harmanlanarak oluşturulmuş ve 23 unsur incelenmeye alınmıştır. İncelenmeye alınan millî kültür unsurları şunlardır: Meddahlık geleneği, Karagöz, Nevruz, mesir macunu, kahve kültürü, aşure, taş işlemeciliği, bıçakçılık, çömlekçilik, halı dokuma, kilim dokuma, kispet, değirmen, güreş, horon, mâni söyleme, okçuluk, ramazan gelenekleri, topaç, cam sanatı, lokum kültürü, sözlü anlatımlar (bilmece, tekerleme, masal, halk şiiri, fıkra, atasözleri, deyimler, mit, efsane, destan, halk hikâyesi) ve oyunlar (çocuk oyun ve oyuncakları).

Bulgular ve Yorumlar

Çalışma kapsamında, Türkiye Cumhuriyeti resmî devlet kanalı olan TRT’nin çocuklara yönelik yayın yapan kanalı TRT Çocuk’ ta 2010-2015 yılları arasında yayınlanan Küçük Hezarfen isimli çizgi film serisi incelenmiştir. Çizgi filmde Türk havacılık tarihinin en kayda değer kişilerden birisi olan Hezarfen Ahmet Çelebi’nin çocukluğu konu edinmiştir. Hezarfen Ahmet Çelebi’nin doğaya, ilme ve özellikle de uçmaya olan ilgisinin anlatıldığı bölümlerde arkadaşları Yakup ve Melike ile birlikte başlarından geçen olaylar yer almaktadır. Küçük Hezarfen çizgi filminde İstanbul’un sokakları, satıcıları, ev ve saray yaşamı ile arifane kişilerin yaşantılarına yer verilerek adeta tarih canlandırılmıştır. Çizgi filmde Osmanlı Devleti özelinde Türk milletinin maddî-manevî kültür öğelerine yer verilmiştir.

Çizgi film serisinde Hezarfen ve arkadaşlarının yaşadığı olaylar anlatılırken bazen görsel unsur bazen de sözel ifade şeklinde millî kültür öğeleri yer almıştır. Ayrıca çizgi filmin bazı bölümleri özel olarak millî kültür unsurlarının tanıtımından ve açıklanmasından oluşmaktadır.

Tablo 2

Küçük Hezarfen Çizgi Filminde Yer Alan Millî Kültür Unsurları

Millî Kültür Unsurları	Geçme Sıklığı	Geçtiği Bölümler
Meddahlık Geleneği	5	50
Karagöz	7	50
Nevruz	4	46
Mesir Macunu	3	46, 53
Kahve Kültürü	13	2, 9, 11, 12, 16, 19, 21, 28, 30, 31, 34
Aşure Geleneği	3	25
Taş İşlemeciliği Geleneği	1	23
Bıçakçılık Geleneği	1	11
Çömlekçilik Geleneği	3	16, 22
Halı Dokuma Geleneği	7	3, 13, 15, 16
Kilim Dokuma Geleneği	1	13
Kispet Yapımcılığı	1	15
Değirmen Kültürü	1	39
Güreş Geleneği	5	15
Horon	1	2
Mâni Söyleme Geleneği	1	20
Okçuluk	1	20
Ramazan Gelenekleri	9	20
Topaç	1	43
Üfleme Cam ve Beykoz İşi Süsleme Sanatı	3	21

Küçük Hezarfen Çizgi Filminde Yer Alan Millî Kültür Unsurlarının İncelenmesi

Lokum Kültürü	2	23, 52
Sözlü Anlatımlar	9	2, 3, 11, 14, 15, 16, 18, 21
Oyunlar	1	18

Tablo 2’de görüldüğü üzere millî kültür unsurlarından “Meddahlık geleneği, Karagöz, Nevruz, mesir macunu, kahve kültürü, aşure, taş işlemeciliği, bıçakçılık, çömlekçilik, halı dokuma, kilim dokuma, kispet, değirmen, güreş, horon, mâni söyleme, okçuluk, ramazan gelenekleri, topaç, cam sanatı, lokum kültürü, sözlü anlatımlar ve oyunlar” a yer verilmiştir. Kahve kültürü en fazla yer verilen unsur olarak görülmektedir. Çizgi film serisindeki bazı bölümler; Nevruz, aşure, çömlekçilik, halı dokuma sanatı, ramazan gelenekleri, güreş, cam sanatı, mangala oyunu ve Meddahlık / Karagöz gibi kültür unsurlarının özel olarak anlatılmasından oluşmaktadır. Küçük Hezarfen çizgi filminde yer alan millî kültür unsurlarına ait veriler aşağıda belirtilmiştir. Çizgi filme ait verilere yer verilirken millî kültür unsurlarının hangi bölümün kaçınıcı dakikasında yer aldığı ve eğer diyalog ise kaçınıcı dakikada başlayıp bittiği belirtilmiştir.

Meddahlık Geleneği

Meddahlar hikâyelerine genellikle aynı tarzda başlarlar. Bir tabure üzerinde oturan meddah “Hak dostum, Hak!” diye söze başlar, bir tekerleme söyler. Bu başlangıçtan sonra hikâyenin geçtiği yer, dönem, kişiler ve bu kişilerin kişisel, toplumsal, ekonomik durumlarının anlatıldığı açıklama bölümü yer alır. Açıklama bölümünün ardından meddah asıl hikâyesini anlatır ve sonuçta kıssadan hisse bulur. Meddah, “Sürç ü lisan ettiyse affola” diyerek saygıyla özür diler seyircilerden ve gösteri sona erer (Yalçın ve Aytaş, 2012, s. 165). Meddah gösterisinin icrasının gerçekleştirilmesi için özel bir alan ya da yapı inşa edilmemekle birlikte meddah gösterisi en yaygın olarak kullanılan yer kıraathane veya kahvehanelerdir (Tekerek, 2004).

Çalışmamıza konu olan Küçük Hezarfen çizgi filmi, meddahlık geleneğini çocuk izleyiciye hitap edecek şekilde sunması bakımından önem taşır. Çizgi filmin 50. bölümünde meddahlık geleneğinin inceliklerine, çocuk izleyicinin kavramasını sağlayacak şekilde yer verildiği düşünülmektedir. Meddah rolündeki kişinin hitap etme yeteneği, dili kullanma becerisi, jest ve mimiklerini kullanarak anlattıklarının etkileyici olmasını sağlaması, meddahlık geleneğinin çocuk seyircinin beğenisini toplamasında etkili olduğu düşünülmektedir. Kurgu gereği meddah rolündeki kişi, başkarakterimiz Hezarfen’in babasının yakın arkadaşı olması nedeniyle bir gece Hezarfenlerin evinde konaklar. Bu, Hezarfen’in meddah hakkında daha geniş bilgi almasının yolunu açar. Hezarfen meddaha zihnindeki

soruları sorarken, meddahın cevapları sadece Hezarfen'e değil, tüm çocuk izleyicileridir.

1. Meddah: Hak dostum, Hak! diye giriş yapar. (50. Bölüm – 2.50)

Bu giriş, seyircinin dikkatini çekmek açısından önemlidir. Meddah gösterisinin girişinde kullanılan bu kalıp söz bilgisi çocuk izleyicinin öğrenmesini sağlaması açısından yerinde kullanılmıştır.

2. Meddah: Evvel zaman içinde kalbur saman içinde... (50. Bölüm – 3.07 / 4.06)

Meddahın bir tekerleme veya divani söyleyerek seyircinin dikkatini çektiği kısım olan başlangıç bölümüyle giriş yapılmıştır. Peş peşe sıralanan tekerlemeler meddahın dili ustaca kullandığının göstergesi niteliğindedir. Bu kısımda kullanılan dilin, çocuk seyircinin hoşuna gidecek şekilde yer aldığı tahmin edilmektedir.

3. Meddah: Bir zamanlar kendini akıllı sanan bir tilki yaşarmış... (50. Bölüm – 4.07 / 4.20)

Meddahın ele alacağı hikâyenin kahramanlarının durumu ve yaşadığı çevre hakkında bilgi verdiği bölüm olan açıklama kısmına yer verilmiştir. Bu bölümün, çocuk izleyicinin hayal dünyasına hitap edecek şekilde sunulduğu düşünülmektedir.

4. Meddah: Kurnaz tilki keçileri midesine indirmek için bir plan yapmış...(50. Bölüm - 4.23 / 6.09)

Meddahın asıl hikâyeye başlayıp ustalığını gösterdiği bölüm olan senaryo kısmına yer verilmiştir. Bölümde ele alınan kurgu da çocuk seyircinin gelişim dönemine uygun içeriktedir.

5. Meddah: Sürç-i lisan ettiyse affola (50. Bölüm - 6.10 / 6.24)

Hikâyenin çözümlenmesi meddahın yaptıklarından dolayı özür dilediği ve hikâyesinden çıkarılacak derslerin neler olduğunu aktardığı kısım olan bitiş bölümüne yer verilmiştir.

Karagöz

Geleneksel Türk tiyatrosunun en önemli ürünlerinden biri olan Karagöz, "Gölge Oyunu" olarak da bilinmektedir. Temel olarak bir aydınlatma kaynağı ve yarı saydam bir perdeden yararlanılarak oluşturulan bu oyun gerek ortaya çıkışı, gerekse Türk kültüründeki yeri ve değeri anlamında özel bir öneme sahiptir (Yalçın ve Aytaş, 2012, s. 172).

Küçük Hezarfen çizgi filminin 50. bölümünde meddah, oyununu bir kahvehanede sergiledikten sonra Hezarfen'in babasının daveti üzerine misafir olarak Hezarfenlerin evine gelmiştir. Misafirin gölge oyunu icra

ettiğini öğrenen Hezarfen, ondan oyunu sergilemesini istemiştir. Bunun üzerine beyaz çarşaf ve lamba yardımıyla gölge oyunu sergilenmiştir. Gölge oyununun nasıl icra edildiği ve hangi malzemelerden faydalandığının anlatıldığı bu sahnelerin çocuk izleyicinin zihninde yer edecek şekilde yansıtıldığı düşünülmektedir. Gölge oyununa ait veriler aşağıda 11 madde olarak sıralanmıştır ancak 7 geçme sıklığı bulunmaktadır.

1. O, gölge oyunu kuklası...(50. Bölüm - 08.57)

Gölge oyunu kuklasının kahramanlarımız tarafından görülmesi ile çocuk seyircinin zihninde sorular oluşturmuş ve böylece dikkat çekilmiştir.

2. Hezarfen: Sen meddah değil misin?

Aziz: Aynı zamanda gölge oyunu da yapıyorum...(50. Bölüm - 9.01)

50. bölümün ilk kısmında meddah olarak tanıtılan Aziz, bu kısımdan itibaren gölge oyunu ustası yani Hayali olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. Aziz: Bir beyaz çarşaf ve bir ışık getirin...(50. Bölüm - 9.01)

Teknik olarak çeşitli özellikleri taşıması gereken gölge oyunu nesnelere (deri, mum vs.) burada çocuk seyirci için ayrıntılarıyla değil genel hatlarıyla belirtilmiştir.

4. Hezarfen: Bir beyaz çarşaf ve ışıkla biz de gölge oyunu oynayabiliriz...(50. Bölüm - 9.44)

Hezarfen burada gölge oyunu oynamanın kolaylığına, oyun için gerekli malzemelerin her evde bulunabilecek işlevsel malzemeler olduğuna dikkat çekerek bir nevi çocuk izleyiciyi kendi gölge oyunlarını kurmaya davet etmiştir.

5. Hayali, elindeki zil ve tefle seyircilerin dikkatini çekmektedir. (50. Bölüm - 9.59)

Gölge oyununda tef, zil, saz gibi değişik müzik aletleri özellikle oyunun başında olmak üzere çeşitli aralıklarla çalınarak seyircinin dikkatini canlı tutmak hedeflenmiştir. Bununla birlikte gölge oyununda müzik aletlerini çalan dayrezen adı verilen bir başka kişi bulunurken burada ise bu görevi Hayali yerine getirmiştir. Bu bölümde çalınan tef ve zil sayesinde çocuk izleyicinin dikkatinin oyunda tutulmasının sağlandığı değerlendirilmektedir.

6. Perdeye bir ejderha figürünün yansıtılması (50. Bölüm - 10.01).

Gölge oyununda Karagöz ve Hacivat dışında yan karakterler de bulunmaktadır. Bunların dışında bir de büyücü, cadı, canavar gibi varlıkların da eklenebileceği bilinmektedir. Burada ise çocuk seyircinin dikkatini daha kolay çekmek adına bir canavar yani ejderha, perdeye yansıtılmıştır. Ejderhanın fiziksel olarak korkutucu olmamasına ve

konuştuğu bölümlerde de çocuk seyirciyi olumsuz etkileyebilecek ifadeler bulunmamasına dikkat edilmiştir.

7. İlk olarak ejderhanın sahneye çıkararak çeşitli kalıp sözler söylemesi ile gölge oyununun giriş bölümü başlamaktadır (50. Bölüm - 10.01 / 10.16).

8. Karagöz'ün çağrılmasıyla muhavere bölümü başlamaktadır (50. Bölüm - 10.44 / 11.15). Karagöz ve Hacivat'ın konuyla doğrudan ilgili olmayan konularda atıştıkları bölüm muhavere dir.

9. Hacivat: İstersen yutma bir kurt çıkar seni yutar, olursun kurda kuşa bir lokma (50. Bölüm - 11.09).

Bu sözün ardından kurt da sahneye çıkar ve olayın asıl olan kısmı yani fasıl başlamış olur.

10. Hacivat ile Karagöz sahnede atışırken Zeliş "Durun durun!" diyerek gölge oyununa müdahale eder. (50. bölüm 11.46)

Gölge oyunu akışı bu şekilde kesilir.

11. Aziz: Yıktın perdeyi, eyledin viran... (50. Bölüm - 12.13).

Zeliş'in oyuna müdahalesinin ardından perde gerçekten yıkılır. Ancak olayı toparlayan Aziz, gölge oyunlarının sonunda söylenen" Yıktın perdeyi, eyledin viran" sözü ile gölge oyununu bitirir.

Nevruz

Millî kültürümüzde Ergenekon'dan çıkışı ifade eden Nevruz, günümüzde bayram coşkusu içerisinde kutlanmaktadır. Çizgi filmin 46. bölümünde Hezarfen ve arkadaşlarının çevrelerindeki ağaçların çiçek açması ile baharın geldiğini fark etmelerine yer verilerek Nevruz kavramı öncelikle çocuk seyirciye sezdirilmiştir. Baharın gelişiyi doğadaki uyanış; kahramanlarımız tarafından çocuk diliyle ve çocuğa özgü betimlemelerle ifade edilmiştir. Ardından, kahramanlarımızın Bülbül Düşkünü adını verdikleri dostlarının hatırlatması üzerine bahar şenlikleri konusuna yer verilmiştir. Nevruz'un gelişinin coşkuyla karşılandığı bu bölümde büyük küçük herkesin bahar şenliklerine katıldığı ve oyunlar oynayıp gösterileri izlediği görülmektedir. Çizgi filmin bu bölümünde yer alan oyunlara ve gösterilere ait görsellerin oldukça başarılı bir şekilde yansıtıldığı düşünülmektedir. Bu bölümde ayrıca Nevruz ateşinin yakılması ve üzerinden atlanması geleneğine yer verilmiştir. Nevruz'un gelişiyi birlikte yaşanan sevinç, görsellerle ve diyaloglarla senaryoya başarılı bir şekilde uyarlanmıştır. Şenliğin içindeki birbirinden eğlenceli oyunlar da bu vesileyle çocuk seyirciye tanıtılmıştır. Yumurta tokuşturma, elma yakalama gibi oyunların tanıtılması; günümüzde televizyon, bilgisayar ve internet bağımlısı çocuklar için yepyeni bir kapı açarak çocuklarımızın daha sağlıklı ve kültürümüze uygun oyunlarla tanışmalarını sağlamak adına önem arz ettiği düşünülmektedir. Nevruz

vesilesiyle oynanan oyunlar ile yapılan gösterilerin çocuk izleyiciye bayram coşkusunu yaşatması ve Nevruz bilincini oluşturması adına katkı sağladığı tahmin edilmektedir.

1. Melike: Bu gürültü de nereden geliyor? – davul ve zurna sesinin duyulması üzerine-

Bülbül Düşkünü: Sizin haberiniz yok galiba?

Hezarfen: Neyden?

Bülbül Düşkünü: Bugün bahar bayramı, meydanda kutlamalar var.

Hezarfen: Hemen gidelim haydi! Kaçırmayalım oyunları (46. Bölüm – 4.22 / 4.39).

Bu diyaloglarda baharın bir bayram olduğu, meydanda kutlandığı, eğlencelerin de kaçırılmak istenmeyecek kadar ilgi çekici olduğu örtülü anlamları bulunmaktadır. Çocuk seyircinin zihin dünyasının hassas oluşu dikkate alındığında bu anlamların satır aralarında işlenmesinin, Nevruz ile ilgili olarak verilmek istenen mesajları kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

2. Nevruz'un gelişiyle birlikte şehrin meydanında ağızdan ateş çıkarma, cambaz, hokkabaz gösterilerinin yapılması (46. Bölüm – 5.18 / 11.50).

Çocuk seyirci tarafından ilgiyle takip edilen bu gösteriler Nevruz'un bir bayram olarak kutlandığının göstergesi niteliğindedir.

3. Yumurta tokuşturma, elma yakalama oyunlarının oynanması (46. Bölüm – 5.32 / 11.50).

Nevruz kutlamalarının olmazsa olmazı niteliğindeki bu oyunlar kahramanlarımızdan Melike ve Zeliş'in de oyunlara katılmalarıyla çocuk seyirciye tanıtılmaktadır. Zeliş, elma yakalama oyununa katılmakla kalmamış keskin, sevimli zekâsını da kullanarak oyunda galip gelmenin bir yolunu bulmuştur. Melike ise yumurta tokuşturma oyununda yer alarak hem eğlenmiş hem de oyunun çocuk seyirciye tanıtılmasını sağlamıştır.

4. Nevruz ateşinin yakılması ve üzerinden atlanması (46. Bölüm – 11.50 / 12.11)

Nevruz kutlamalarının bir diğer değişmezi olan ateşin üzerinden atılması geleneği, bizzat Hezarfen' in katılımıyla çocuk seyirciye tanıtılmaktadır. Ateşin üzerinden atlanırken

“Ateş yakıldı

Yıldızlar gökyüzüne takıldı

Baharın gelişiyle

Yeryüzü yeşile boyandı” şeklinde bir tekerleme de söylenmiştir. Bu sayede çocuk seyirciye ateşin üzerinden atlama geleneğinin yanında dil becerisini geliştirecek bir tekerleme de tanıtılmıştır.

Mesir Macunu

Çizgi filmin 11. bölümünde mesir macunu yani diğer ismiyle macun şekeri görsel unsur olarak kullanılmıştır. Tarihî bir geçmişe sahip mesir macunu, çizgi filmin 46. bölümünde Nevruz kutlamaları sırasında içerisinde bulunan bitki ve baharatlara dikkat çekilerek ve şifa yönüne vurgu yapılarak ele alınmıştır. Millî kültürümüzün en önemli şekerlemeleri arasında yer alan mesir macunu, bu bölümde çocukların damak zevkine hitap edecek özellikte sunulduğu düşünülmektedir. Çizgi filmin 53. bölümünde ise yarışma sonunda ödül olarak macun şekeri verilerek millî kültürümüzde çocuklara hitap eden eşsiz bir lezzete sahip olduğu vurgulanmıştır.

1. Annesinin çocuğuna macun şekeri alması. (11. Bölüm - 3.28)

2. Macun satıcısı: Her derde deva bu macun içinde kırk çeşit madde var: Hardal, kakule, tarçın biraz da...

Yakup: Tamam amca tamam! Hepsini saymaya kalkma biraz verir misin bana?

Macun Satıcısı: Sen de haklısın ben de olsam dayanamam al bakalım sana taze taze macun, bunu yiyince bu bahar hasta olmazsın artık. (46. Bölüm - 7.33 / 7.55)

3. Yarışma sunucusu: İşte ödülünüz: Bir tepsi macun şekeri, afiyet olsun.

Yakup: Macun şekeri! Çok severim ben. (53. Bölüm - 12.50 / 12.58)

Sağlıksız beslenme nedeniyle birçok rahatsızlığın özellikle çocukları tehdit ettiği günümüzde millî kültürümüzün sağlıklı ve lezzetli yiyeceği mesir macununun tanıtılması önem arz etmektedir. Macun şekerinin sağlıklı oluşunun yanında lezzetli oluşunun da vurgulanması çocuk seyircinin macun şekerine olan ilgisini çekmeye yardımcı olduğu düşünülmektedir.

Kahve Kültürü

Çizgi filmin farklı bölümlerinde gerek görsel olarak gerekse sözel unsur olarak misafirperverlik, arkadaşlık, nezaket ve eğlence sembolü olan kahve kültürüne yer verilmiştir. Çizgi filmde çarşı içerisindeki gündelik hayat görselleri sunulurken kahve içen insanlara vurgu yapılmıştır. Ayrıca pazarda satıcıların nidaları arasında kahve ögesine yer verilmiştir. Çizgi filmde bilim adamı olan Macit'in gerek kahve yapıp içmesine gerekse kahveye olan övgülerine yer verilmiştir. Cafer Dede'nin misafiriyle kahve içmesi görsel unsur olarak yer almaktadır. Kahveyle alakalı kullanılan görsel ve işitsel unsurların çocuk izleyicinin seviyesine uygun olarak ve yerinde

kullanıldığı tahmin edilmektedir. Çizgi filmde Türk kahvesi bir kültür ögesi olarak farklı açılardan vurgulanmış ve kahvenin gündelik yaşantı içerisindeki önemine dikkat çekilmiştir.

1. Çarşıda oturan iki kişinin Türk kahvesi içmesi (2. Bölüm – 3.30).
2. Çarşıda oturan bir kişinin Türk kahvesi içmesi (2. Bölüm – 10.22).
3. Cafer Dede ve misafirinin Türk kahvesi içmesi (9. Bölüm – 10.55).
4. Çarşıda oturan iki kişinin Türk kahvesi içmesi (12. Bölüm – 11.43).
5. Çarşıda oturan iki kişinin Türk kahvesi içmesi (16. Bölüm – 14.05).
6. Kahvehanede kahve içilmesi (19. Bölüm – 14.16).
7. Çarşıda oturan iki kişinin Türk kahvesi içmesi (21. Bölüm – 06.59).

Türk kahvesi bu bölümlerde yalnızca görsel öge olarak yer almaktadır.

8.Satıcı: En taze kahveler burada (11. Bölüm – 3.34).

9. Dikdiki: Bir Türk kahvesi içeyim ben de (30. Bölüm – 07.12).

Birden çok duyuya hitap eden çizgi filmlerde, verilmek istenen mesaj da değişik duylara hitap edecek şekilde verilmelidir. Bu bağlamda kahve kültürüne bu bölümlerde ise yalnızca iştirme duyusuna hitap edecek şekilde değinilmiştir.

10. Macit'in cezvede Türk kahvesi pişirmesi (28. Bölüm – 07.56).

11. Macit'in cezvede Türk kahvesi pişirmesi (29. Bölüm – 06.31).

12. Macit'in cezvede Türk kahvesi yapıp içmesi (31. Bölüm 7.16 / 7.34).

Bu bölümlerde Macit bir taraftan konuşmaktayken bir taraftan da kahvesini yapıp içmektedir. Kahve ögesi bu kısımlarda yalnızca görsel olarak yer almaktadır.

13. Macit: Yeni çekilip hazırlanan Türk kahvesi gibisi yok Hezarfen, bütün yorgunluğunu alıyor insanın. (34. Bölüm - 8.57)

Daha önceki bölümlerde görsel olarak ve iştirme duyusuna hitap edecek şekilde yer verilen kahve ögesi, burada söz arasında yer verilerek, kahvenin hazırlanması konusunda taze olmasına dikkat çekilmiştir. Aynı zamanda kahvenin yorgunluk alıcı özelliğine de değinilerek faydasından da söz edilmiştir.

Aşure Geleneği

Buğday, fasulye, nohut, kayısı, incir gibi bakliyat ve yemişlerin birlikte kaynatılması ile hazırlanan yiyeceğe "aşure"; bu yiyeceğin Hicri takvime göre Muharrem ayında pişirilmesi ve dağıtılması etrafında oluşan uygulamalara ise aşure geleneği adı verilir. (Oğuz, 2008, s. 253).

Aşure geleneği çizgi filmin 25. bölümünde bütün ayrıntılarına yer verilerek çocuk izleyiciye sunulmuştur. Hezarfen'in öğretmeninin organizasyonunda aşure yapımı uygulamalı olarak gösterilmiş ve aşure geleneğinin nasıl ortaya çıktığının hikâyesi anlatılmıştır. Hikâyenin anlatımı sırasında görsellerin yerinde kullanıldığı ve anlatımın çocuk izleyicinin anlayabileceği sadelikte verildiği düşünülmektedir. Öğrenciler aşure yapımını uygulamalı olarak gerçekleştirmiştir. Duyu organlarına hitap eden ve öğrencinin aktif katılımının sağlandığı bu aktivite ile eğitimde var olan yaparak-yaşayarak öğrenme ilkesi uygulanmıştır.

1. Öğretmenlerinin isteği üzerine Hezarfen ve arkadaşlarının aşure yapımı için yanlarına malzeme almaları (25. Bölüm - 4.14 / 4.55).
2. Öğrencilerin getirdiği malzemelerden aşure yapılması (25. Bölüm - 10.13 / 11.13).
3. Nuh peygamberin aşure yapmasının hikâyesi (25. Bölüm - 15.12 / 15.55).

Taş İşlemciliği Geleneği

Çizgi filmin 23. bölümünde Süleymaniye Camii'nin yapımında kullanılmak üzere taşların yontulmasına görsel unsur olarak yer verilmiştir. Burada kullanılan görsel öğelerin çocuk izleyicinin seviyesine hitap ettiği düşünülmekle birlikte taş işlemciliğini anlatmak yerine sezdirme yoluna gidilmiştir.

1. Süleymaniye Camii yapımındaki taş ustalarının taşı yontması. (23. Bölüm - 7.34)

Bıçakçılık Geleneği

Çizgi filmin 11. bölümünde bıçak bileme ustasının bıçağı bilemesine görsel unsur olarak yer verilmiştir. Bıçakçılık geleneği veya bıçak bileme ile alakalı açıklamaya yer verilmemesine rağmen çocuk izleyicide bıçakçılık geleneğine karşı farkındalık oluşturması açısından önemli bir görsel öğe olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

1. Bıçak bileme ustasının bıçağı bilemesi (11. Bölüm - 6.09)

Çömlekçilik Geleneği

Çamur haline getirilen killi toprağın elle ya da çömlekçi çarkında şekillendirilmesiyle üretilen testi, vazo, küp gibi eşyalara çömlek denir (Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, t.y).

Çizgi filmin iki ayrı bölümünde üç defa vurgulanan çömlekçilik geleneği özellikle çömlek ustasının, Hezarfen ve arkadaşlarına çömlek yapımını uygulamalı olarak anlatmasıyla çocuk izleyici açısından çömlekçilik geleneğinin anlaşılır kılındığı tahmin edilmektedir. Çizgi filmin 16. bölümde çömleğe pazar içerisinde işitsel ve görsel unsur olarak yer verilmiştir.

Araştırmamıza konu olan çizgi filmin 22. bölümü özel olarak çömlekçilik geleneğini anlatmıştır. Bu bölümde çömlek ustası, çömlek yapımı sırasında dikkat edilmesi gereken noktaları vurgulamış ve yapım aşamasında kolaylık sağlayacak malzemeleri tanıtmıştır. Yapım aşamasında bütün unsurları açık bir şekilde belirterek uygulamalı olarak göstermiştir. Çömlek ustası bu şekilde bir öğretim şeklini tercih ederek öğretim ilkelerinden açıklık – ayânilik ilkesini kullanmıştır. Ayrıca bu bilgilerden hareketle Hezarfen ve arkadaşları kendi çömleklerini yapmışlardır. Bu sayede özellikle ilköğretim düzeyinde önemli olan ve öğrencinin aktif katılımı ve davranışta bulunmasını gerektiren yaparak – yaşayarak öğrenme ilkesi kullanılmıştır.

1. Satıcı: Dayanıklı, kırılmaz çömleklerim var (16. Bölüm – 8.52).
2. Çömlek yapım atölyesi (22. Bölüm – 5.30).
- 3.Çömlek ustasının Hezarfen ve arkadaşlarına çömlek yapımını uygulamalı olarak öğretmesi (22. Bölüm – 13.15 / 16.10).

Halı Dokuma Geleneği

Çizgi filmde bazen görsel unsur bazen de sözel unsur olarak kültürel kimliğimizin önemli bir parçası olan halı dokuma geleneğine yer verilmiştir. Halıların nasıl dokunduğuna dair ayrıntılı bir anlatımın olduğu 13. bölümde Hezarfen ve arkadaşları halı dokuma atölyesinde halıların dokunmasına tanıklık etmişlerdir. Kültürümüzde çok önemli bir yer tutan halı figürlerinin ne anlama geldiğine dair bilgilerin verildiği bu bölümün çocuk izleyicinin bu önemli kültür ögesini benimsemesine katkıda bulunduğu düşünülmektedir. Halı dokuma ile alakalı kullanılan görsellerin çocuk izleyicinin seviyesine uygun olarak verildiği tahmin edilmektedir. Ayrıca el emeğiyle yapılan Hereke halılarına 3. ve 16. bölümde, Isparta halılarına ise 15. bölümde işitsel unsur olarak yer verilip vurgu yapılmıştır.

1. Satıcı: Buyrun! Halis Hereke halısındır el emeğiyle yapılmıştır. (3. Bölüm – 2.40)
2. Halı dokuma tezgâhında halıların dokunması (13. Bölüm – 5.33 / 5.46)
- 3.Hezarfen: Bunları siz mi hayal ediyorsunuz yoksa size söylüyorlar mı? - Halıdaki figürleri kast ederek-
- Seher Hanım: Bazen söylüyorlar bazen biz hayal ediyoruz. (13. Bölüm - 8.38 / 8.48)
- 4.Bitmiş dokuma halıların gösterilmesi. (13. Bölüm – 9.32 / 9.42)
5. Melike: Salyangoz ne demek? -Halıdaki figürü göstererek-

Seher Hanım: Evlilik çağına gelen kızlar eğer sevdikleri biri varsa halılarına salyangoz figürü dokur. Bunu gören aileleri de anlarlar ki sevdiği bir delikanlı var. (13. Bölüm – 10.08 / 10.23)

6. Satıcı: Isparta halıları! En güzel halılar burada. (15.Bölüm – 3.35)

7. Satıcı: Halis Hereke halısı bunlar, el dokuması bunlar. (16. Bölüm – 8.59)

Kilim Dokuma Geleneği

Göçebe hayatın vazgeçilmez bir unsuru olan kilim, Orta Asya'dan Anadolu'ya göçle birlikte taşınmış ve nesilden nesle aktararak günümüze kadar ulaşmış millî kültürümüzün önemli bir unsurudur. Çizgin filmin 13. bölümünde padişahın İngiliz kralına hediye olarak gönderilmesini istediği kilim, kültürümüzü yansıtan önemli bir öge olarak vurgulanmıştır.

1. Padişah: İngiliz kralının hediyesine karşılık verildi mi?

Veziir: Hayır padişahım, ne uygun görürsünüz?

Padişah: Şöyle güzel bir dokuma kilim gönderelim. (13. Bölüm - 4.53 / 5.02)

Kispet Yapımcılığı

Ata sporumuz olan güreşin ele alındığı 15. bölümde güreş müsabakalarına hazırlık safhasında kispet vurgulanmıştır. Hezarfen'e babası tarafından kispet hediye edilerek çocuk izleyiciye ata sporumuz olan güreşin vazgeçilmez parçası kispet tanıtılmış ve ilgi çekici olarak sunulmuştur. Kullanılan görselin çocukların seviyesine uygun olarak verildiği düşünülmektedir.

1. Hezarfen'in babası: Bak! İşte kispetin bu - kispeti gösterir- (15. Bölüm - 5.36)

Değirmen Kültürü

Çizgi filmin 39. bölümünde Hezarfen ve arkadaşlarının gün içerisinde yaşadıkları maceranın ardından kendilerini su ile çalışan un değirmeninin yanında bulmalarına yer verilmiştir. Değirmenin önemine vurgu yapılan bu bölümde değirmenin işlevi ve kültürümüzde kutsal kabul edilen ekmeğin yapım sürecinin konu alınması çocuk izleyicide bu yönde bilinç oluşmasına katkı sağlayacağı varsayılmaktadır. Su değirmenine ait görsellerin yerinde ve akılda kalıcı olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir.

1. Hezarfen, Yakup ve Melike'nin değirmene gelmesi. (39. Bölüm – 11.45)

Güreş Geleneği

"Güreş" sözcüğünün kökeni Türkçe yiğit, sarsılmaz, yürekli anlamına gelen "kür" ve ortak, arkadaş anlamına gelen "eş" sözcüklerinin birleşmesinden oluşan "küreş" kelimesine dayandırılır (Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, t.y).

Millî kültürümüzün yüzyıllardır en önemli parçası olan güreş, çizgin filmin 15. bölümünde özel olarak ele alınmıştır. Padişahın yapılmasını istediği güreş müsabakalarının ele alındığı bu bölümde yağlı güreş ile karakucak

güreşi ritüellerinin birlikte kullanılmasına ve yabancı güreşçinin müsabakalara davet edilmesine yer verilmiştir. Çocuk izleyicinin ilgisini ve merakını çekeceği düşünülen önemli görsellere yer verilen bu bölümde ayrıca güreş sırasında yağ kullanılması, altın kemer, davul zurna gibi ayrıntılara yer verilmiş ve bu sayede güreş kültürümüzün bütün inceliklerinin kavratılması amaçlanmıştır.

1. Güreş müsabakalarının başlaması.
2. Yakup ile Hezarfen' in güreş tutması (15. Bölüm - 11.40 / 14.10).
3. Koca Selim ile yabancı güreşçinin güreşmesi (15. Bölüm - 10.23 / 13.00).
4. Koca Cafer' in yabancı güreşçiyi yenmesi (15. Bölüm – 13.30 / 15.10).
5. Padişahın Koca Cafer'e “altın kemer” i vermesi (15. Bölüm – 16.20).

Horon

Çizgi filmin 2. bölümünde yöresel kıyafetli iki tulum ustasının Hezarfen'in ricasını kırmayarak tulum çalıp horon oynamalarına yer verilmiştir. Bu bölümde çalınan müzikle birlikte kullanılan görsel öge uyum içerisinde başarılı bir şekilde verilmiştir. Çocuk izleyicide horon kültürünün inceliklerinin kavranması açısından oldukça etkin görsellere yer verildiği düşünülmektedir.

1. İki tulum ustasının Hezarfen' in isteği üzerine tulum çalıp horon oynamaları (2. Bölüm – 11.38 / 12.45).

Mâni Söyleme Geleneği

Çizgi filmin 20. bölümünde Ramazan gelenekleri işlenirken Ramazan mânisi söyleme geleneğine yer verilmiştir. Davulcunun davulun ritmiyle beraber söylediği mâni çocuk izleyicinin seviyesine uygun olarak verilmiş ayrıca görsel ve işitsel unsurlarla desteklenmiştir.

1. Ramazan davulcusu:

Göz aydın hepimize

Mübarek günler bize

On bir ayın sultanı

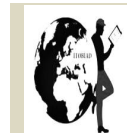
Hoş geldin evimize (20. Bölüm – 7.57 / 8.40).

Okçuluk

Çizgi filmin 20. bölümünde Hezarfen'in okunu yayına yerleştirip hedefe fırlatmasına yer verilmiştir. Okçulukla alakalı kavramların kullanılmadığı ve detay verilmediği bu sahnede ağırlıklı olarak görsel unsura yer verilmiştir.

1. Hezarfen' in ağaca çizdiği hedefe ok atması (20. Bölüm – 9.40).

Ramazan Gelenekleri

İslamiyet'in kabulüyle beraber Türk milletinin ayrılmaz bir kültür parçası haline gelen Ramazan ayına has birçok gelenek bulunmaktadır. Çizgi filmin 20. bölümü özel olarak ramazan ayına ayrılmış ve ramazana özgü kültürel unsurlara yer verilmiştir.

Ramazan ayının gelişiyile beraber Hezarfen ve arkadaşlarının özelinde ramazan ayına ait birçok geleneğe yer verilmiştir. Bunlar arasında Hilal'in görülmesinin takip edilmesi, camide mahyaların yanması, iftar davetleri, ramazan mânileri eşliğinde sahur yapılması, sele sepet geleneği ve ramazan pidesi bulunmaktadır. Ramazan ayının coşkusunun ve geleneklerinin çocuk izleyicinin zihninde önemli ölçüde yer edinmesini sağlayacağı düşünülen bu bölümde görsel ve işitsel unsurların yerinde kullanıldığı tahmin edilmektedir. Bu bölümde ayrıca sele sepet geleneğinin Melike tarafından çocuk izleyicinin ilgisini çekecek şekilde açıklandığı düşünülmektedir

1. Hilal'in görünmesinin takip edilmesi (20. Bölüm – 6.00)

2. Camilerde mahyaların yanması (20. Bölüm – 6.26)

3. Hezarfen: Yarın bize iftara gelin olur mu?

Yakup: Memnuniyetle. Doğrusu uzun zamandır kendime iyi bir ziyafet çekmemiştim. (20. Bölüm – 07.17 / 07.24)

4. Ramazan davulcusunun mâni eşliğinde mahalleliyi sahura kaldırması. (20. Bölüm – 07.57 / 08. 40)

5. Hezarfen ve ailesinin sahur yapması. (20. Bölüm – 09.00)

6. Melike: Haydi toparlanın! Sele sepete gidiyoruz.

Hezarfen: O da ne?

Melike: Ne yani bugüne kadar sele sepeti hiç duymadınız mı? Bu sepetle iftarlık toplayacağız komşulardan.

Yakup: Çok güzel bir fikir

Melike: Bu benim fikrim değil gelenek bu, bayramda şeker toplamak gibi. (20. Bölüm – 10.15 / 10.33)

7. Melike, Hezarfen, Yakup:

Sele sepet top kandil

Aç kapıyı biz geldik

Ayda yılda bir kere

Kapınıza biz geldik (20. Bölüm – 12.00).

8.İftar öncesi pide kuyruğu (20. Bölüm – 13.25).

9. Hezarfen' in ailesi ve misafirlerinin birlikte iftar yapmaları (20. Bölüm – 15.00 / 16.00).

Topaç

Çizgi filmin 43. bölümünde çocukların oyuncak olarak ilgisini çekecek topaca görsel öge olarak yer verilmiş ve ismi belirtilmiştir. Bu bölümde kültürel unsurlarımızdan topaç, çocuk izleyicinin zihninde merak uyandıracak şekilde görsel unsur olarak kullanılmıştır.

1. Zeliş: Bu benim olsun mu abi –topacı göstererek-

Hezarfen: Olsun, onun adı topaç (43. Bölüm – 2.15).

Üfleme Cam ve Beykoz İşi Süsleme Sanatı

Çizgi filmin 21. bölümünde üfleme cam ve Beykoz işi süsleme sanatının ülkemize nasıl geldiği ve yapımının nasıl olduğu anlatılmıştır. Bu bölümde üfleme cam sanatı anlatılırken görsel unsurlar yerinde kullanılmış ve cam sanatı öğretilirken sade bir dil kullanılmıştır. Mehmed Dede cam sanatını, Hezarfen ve öğrencilerine öğretirken öğretim ilkelerinden açıklık – ayanilik ilkesine dikkat etmiştir.

1. Ünlü Mevlevî Dervişi Mehmed Dede'nin Venedik'te cam sanatını öğrenmesi (21. Bölüm – 02.25 / 03.14).

2. Mehmed Dede: Erimiş halde cam elde etmek için oldukça yüksek ısıya ihtiyacımız var. Cam potadan ayrıldıktan sonra ocak dışında şekillendirip soğutacağım. Bunun için bir çelik boruya ihtiyacımız olacak. Dikkatlice erimiş camı alacağız... - cam sanatını öğrencilerine öğretmesi – (21. Bölüm – 08.21 / 10.23).

3. Mehmed Dede'nin Hezarfen ile birlikte özgün olarak “çeşm-i bülbül” desenli cam imal etmeleri (21. Bölüm – 13.02 / 14.59).

Lokum Kültürü

Damak zevkine hitap eden ve kültürümüzün önemli bir lezzet unsuru olan lokum, çizgi filmde görsel unsur olarak çocuklara ve misafirlere ikram edilirken sunulmuştur.

1. Mimar Sinan'ın eğik minareyi düzeltmesinde! yardımcı olan çocuklara lokum ikram etmesi (23. Bölüm – 11.00).

2. Zeliş'in mektebe başlaması münasebetiyle verilen davette lokum ikram edilmesi (52. Bölüm – 1.30).

Sözlü Anlatımlar

1. Hezarfen: Canı var kanı yok / yolda gider izi yok

Hezarfen'in arkadaşı: Yoksa taş mı?

Hezarfen'in 2. arkadaşı: Taşın canı mı var? Olsa olsa bu bir hayalettir. Hayaletin ne canı var ne kanı izi de yok

Emir: Bu saat mi acaba?

Hezarfen: Bilemediniz. Karınca! (2. bölüm - 05.25 / 05.51)

Hezarfen'in arkadaşlarına bilmece sormasına yer verilen bu sahnede cevabın hemen verilmeyip çocuk izleyicinin de düşünmesine fırsat sağlanmıştır. Sözlü kültürümüzün önemli bir unsuru olan bilmeceye eğlenceli bir şekilde yer verilmesinin çocuk izleyicinin dikkatini çekeceği düşünülmektedir.

2. Hezarfen: Bir küçücük fıçıık içi dolu turşucuk, bunu bil de görelim bakalım.

Yakup: A ne olabilir! Hım limon, limon tabi ki (2. bölüm – 09.25 / 09.34).

Hezarfen'in arkadaşı Yakup'a sorduğu bilmeceye yer verilen bu sahnenin çocuk izleyicinin sözlü kültürümüz olan bilmecelerden birini daha öğrenmesine katkı sağlayacağı tahmin edilmektedir.

3. Hezarfen ve arkadaşı Yakup'un yangın söndürme esnasında ıslanmalarından sonra;

Yakup: Sudan çıkmış balığa döndüm (3. bölüm – 07.39)

Sudan çıkmış balığa dönmek deyimi mecaz anlam taşıyan kullanıma sahipken burada gerçek anlamda kullanılmıştır. Burada kullanılan söz, deyim olarak anlamı karşılamamakla birlikte sözlü kültürümüz olan deyim bu sahnede yer verilmiştir.

4. İsa: Harikasın Hezarfen! Bu gidişle beni geçeceksin

Hezarfen: Sayende İsa abi; ama malum boynuz kulağı geçer (11. bölüm – 2.56 / 03.05).

Hezarfen'e at binme dersleri veren İsa ile Hezarfen'in arasındaki bu diyaloglarda boynuz kulağı geçer deyimine yer verilmiştir. Bu sahnede kullanılan deyim yaşanan duruma uygun olarak yer verilerek bu deyim çocuk izleyici tarafından öğrenilmesinde etkili olacağı düşünülmektedir.

5. Hezarfen: İşte bu yemeğin tadına bak! Yeme de yanında yat harika olmuş (14. bölüm – 15.59)

6. Padişah: Eski topraklar hiç yaşlanmıyor doğrusu (15. bölüm – 14.47).

Yaşlandığı halde dinçliğini koruyan anlamına gelen eski toprak deyimi bu sahnede yerinde kullanılmıştır. Sözlü kültürümüze ait bu deyim bu sahneden hareketle çocuk izleyici tarafından öğrenilmesinde katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

7. Yakup: Şuraya bak Hezarfen, hoca da gizli müzik dersi alıyormuş.

Öğretmen: Bazı şeyleri öğretmenler de bilmez ama bilmemek değil öğrenmemek ayıptır (16. bölüm – 14.56).

Öğretmen tarafından kullanılan bu atasözümüz yaşanan durumdan hareketle yerinde kullanılmıştır. Çocuk izleyicinin anlamıyla beraber bu atasözünü öğrenmesinde katkı sağlayacağı tahmin edilmektedir.

8. Hezarfen: Bir daha oynayalım Melike bu sefer kesin yeneceğim seni.

Hasan: Yenilen pehlivan güreşe doymazmış (18. bölüm – 14.20 / 14.27).

Bu defa kazanacağım düşüncesiyle tekrar tekrar oynamayı, hırslı ve istekli olmayı ifade eden yenilen pehlivan güreşe doymazmış atasözü anlamına uygun olarak bu sahnede yer almıştır. Atasözünün bu sahnede çocuk izleyicinin seviyesine uygun olarak yer verildiği düşünülmektedir.

9. Mehmed Dede: Ne demişler: Hacı hacıyı Mekke’de hoca hocayı tekkede bulurmuş (21. Bölüm – 11.35).

Aynı düşünceye sahip olan insanların birbirleriyle buluşacağını ifade eden bu atasözüne çizgi filmin 21. bölümünde yer verilmiştir.

Oyunlar

Çizgi filmin 18. bölümü ata oyunumuz olan “mangala”nın tanıtılmasını içermektedir. Kültürümüzün önemli bir parçası olan mangala oyununun çocuk izleyicinin yaş seviyesine uygun olarak anlatılıp tanıtılmasının ata oyunumuzun öğrenilmesini sağlaması açısından önem arz ettiği düşünülmektedir.

Hezarfen, Yakup ve Melike’nin ısrarı üzerine Osman ve Hasan isimli karakterler mangala oyununu anlatmaya başlarlar:

Osman: Önünüzde altışar tane çukur var. Kazandığınız taşları koymanız için de iki tane yanlarında büyük çukur var.

Hasan: Başlardaki çukurlara hazine deniyor. Oyun 48 taş ile oynanıyor. Her bir çukura 4 adet taş konuluyor. Bunları hazineye toplamaya çalışacaksınız.

Osman: Baştaki oyuncu istediği çukurdan 4 tane taşı alır ve bunlardan birini çukura bırakarak sağ yöne doğru dağıtmaya başlar.

Hasan: Başladığı çukura taş koymak biz Türklerin baba ocağını terk etmeme geleneğinden geliyor.

Osman: Oyuncunun elindeki son taş hazinesine denk gelirse oyuncu bir kez daha oynama hakkını elde eder. Elindeki son taş rakip tarafın herhangi bir çukurundaki taşların sayısını çift yaparsa oyuncu o çukurdaki tüm taşları alarak kendi hazinesine koyar.

Hasan: Oyunculardan birinin sırasında bulunan taşlar bittiğinde oyun sona erer.

Hezarfen: Çok güzel bir oyunmuş bunu siz nereden öğrendiniz acaba?

Hasan: Atalarımızın oyunu bu çocukluğumuzda çok oynardık.

Melike: Atalarımız mangala oyununu nasıl bulmuş acaba?

Hasan: Bu oyun aslında bir savaş taktiği oyunu. Savaştan arta kalan zamanlarda bu oyunu oynuyor olabilirler (18. bölüm - 08.46 / 11.00).

SONUÇ ve TARTIŞMA

Çizgi filmde millî kültürümüzü yansıtan birçok unsura yer verildiği tespit edilmiştir. Hitap ettiği çocuk izleyici kitlesinin yaş seviyesine uygun olarak millî kültürümüzü yansıtan bulgulara rastlanmaktadır. Küçük Hezarfen çizgi film serisinin tamamını oluşturan 55 bölümün incelendiği bu araştırma sonucunda farklı geçme sıklıklarına sahip 23 millî kültür unsuruna yer verildiği tespit edilmiştir.

Diğer taraftan çizgi filmin bazı bölümlerinde olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlara rastlanmıştır. Melike'nin, Paça'ya çizme yapmak için olsa bile annesinden gizli bir şekilde kumaş aldığını belirtmesi, Yakup'un dil çıkarma sahnesi bunlara örnek olarak verilebilir. Ayrıca çizgi filmde "Hezarfen" sıfatı, Hezarfen Ahmet Çelebi'nin adıyla beraber bir isim olarak kullanılmıştır. "Hezarfen" kelimesi "bin fen sahibi" anlamına gelmektedir ve sıfat olan bir kelimedir. Ahmet Çelebi bu unvanı yaptığı çalışmalardan ötürü almıştır. Ancak çizgi filmde Ahmet Çelebi'ye öğretmeni, ailesi, arkadaşları hep "Hezarfen" diye seslenmektedir. Oysaki bu unvanı çocukluğunda değil yıllar sonra alacaktır ve isim değil unvan olarak kullanılacaktır. Buradan hareketle çizgi filme adını da veren bu kullanımın doğru olmadığı görülmektedir.

Küçük Hezarfen çizgi filminin millî kültür unsurlarına yer vermesi ve bu unsurların tanıtılmasını sağlaması açısından oldukça önemli bir yapım olduğu düşünülmektedir. Çizgi filmin farklı bölümlerinde millî kültürümüze ait unsurlara yer verilirken aynı zamanda kültürümüz yaşatılmaktadır. Özellikle okul çağı öncesindeki yaş grubunda yer alan çocuklara kültürümüzün benimsetilmesi açısından bu çizgi filmin katkı sağlayacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca çizgi filmde kullanılan dilin, çocuğun gelişimi ve iletişim becerisini kazanması yönünden en önemli dönem olan okul öncesi dönem (2-6 yaş) çocuklarının dil gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çizgi filmde kahve kültürü, ramazan gelenekleri, halı dokuma geleneği, sözlü anlatımlar en sık işlenen millî kültür unsurları olurken çocuk oyunları, okçuluk ve bayramlarımıza çok nadir yer verildiği tespit edilmiştir.

Selanik Ay ve Korkmaz (2017) tarafından yapılan çalışmada "Küçük Hezarfen" çizgi filminin kültürel öğeler kapsamında sırasıyla sözlü kültür

öğeleri, doğal ve tarihi yerler, sosyal ortamlar, kıyafetler, gelenekler, yemekler, mimari yapı, Türk büyükleri, el sanatları, oyunlar, müzik aletleri, kutlamalar ve bayramlar, farklı kültürler biçiminde kültürel öğelere rastlanmıştır” sonucuna ulaşılmıştır. Bu açıdan elde edilen sonuçların bu araştırma ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Karakuş’un (2016) yaptığı “Maysa ve Bulut isimli animasyon çizgi filmin kültürel öğeler açısından incelenmesi” isimli çalışmada yörüklerin hayatının konu alındığı çizgi dizide Türk kültürüne ve yaşam tarzına ait pek çok unsurun tespit edildiği görülmüştür. UNESCO’nun belirlediği 11 kültürel miras listesi içerisinde yer alan ve 2013 yılında kabul ettiği listeden sadece âşıklık geleneğinin işlendiği görülmüştür. Âşıklık geleneği haricinde 10 ayrı kategoride veri elde edilmiştir. “Örf, adet, gelenek, görenekler” başlığı altında yer alan 20 bölümde toplam 30 kültürel unsurun tespitine varılmış, onu 25 kültürel unsur ile “dayanışma ve yardımlaşma” izlemiştir. Bu araştırmada değerlendirilen UNESCO’nun kabul ettiği kültürel miras listesi içerisinde yer alan Meddahlık geleneği, Karagöz, Nevruz, Mesir macunu ve Türk kahvesi geleneğine araştırmamıza konu olan Küçük Hezarfen çizgi filminde yer verildiği tespit edilmiştir. Bu bağlamdan hareketle yerli yapım çizgi filmler üzerine yapılan çalışmaların birbiriyle örtüştüğü görülmektedir.

Keloğlu İşler (2014), “Kültürel Ekme Kuramı Bağlamında Türkiye Üretimi Çizgi Filmler ve Çocuk Bilincinin İnşası” adlı çalışmasında “Pepe, Canım Kardeşim ve Biz ikimiz” adlı çizgi film serileri incelenmiş ve okul öncesi dönem çocuklarına yönelik çizgi film serileri içerisinde yerli yapım çizgi filmlerin temalarında yaygın olarak aynı kültürel unsurların tekrar ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Yaptığımız çalışma neticesinde Küçük Hezarfen çizgi filminde yer alan millî kültür unsurlarına ait bulgular da bu çalışmayı destekler niteliktedir.

Bayraktar (2014), yaptığı çalışmada “Sözlü kültür ürünlerinin, dijital kültür ortamına taşınmasıyla beraber, kültürün farklı mekânlarda yeniden icrası ve gelecek kuşaklara aktarılması noktasında Keloğlan Masalları çizgi filmi, geleneğin güncellenmesi bağlamında başarılı bir çalışma olduğu” sonucuna varmıştır. Küçük Hezarfen çizgi filminde ise tarihimizde yer edinmiş gerçek bir şahsiyet olan Hezarfen Ahmet Çelebi’nin çocukluğu anlatılırken yaşadığı dönem içerisindeki millî kültür hayatımız başarılı bir şekilde yansıtılmıştır.

Bu tespitlerden yola çıkarak “Küçük Hezarfen” çizgi filminden millî kültür unsurlarının tanıtılması, öğretilmesi ve benimsetilmesinde yararlanılabileceği söylenebilir. Bu bağlamda şu önerilere yer verilebilir:

1. Millî kültür unsurlarının aktarımı açısından bir kaynak olarak Küçük Hezarfen çizgi filminden yararlanılabilir.
2. Küçük Hezarfen çizgi filminden hem okul çağı hem de okul öncesi dönem çocuklarına tarihimizi, kültürümüzü, geleneklerimizi, yaşam tarzımızı anlatması yönüyle faydalanılabilir.

3. Çizgi filmlerde millî kültürümüzü yansıtan yerli yapımlar artırılarak çocuk izleyicilere kendi kültürümüzü anlatan alternatif çizgi filmler sunulabilir.
4. Millî kültürümüzü oluşturan kavramlardan biri de dildir. Dilimizin asırlar süren yolculuğunun en önemli ürünlerinden olan atasözü, deyim, tekerleme, bilmece gibi sözlü ürünlerine çizgi filmlerde yer verilme sıklığı artırılmalıdır.
5. Yerli yapım çizgi filmlerde olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlara yer verilmemesine dikkat edilmelidir.
6. Küçük Hezarfen çizgi filminin devamı çekilecek olursa yapımcı tarafından Hezarfen kelimesinin sıfat olarak kullanıldığını vurgulayan açıklamaya yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Bayraktar, Z. (2014). Geleneğin güncellenmesi bağlamında masaldan çizgi filme keloğlan tipi üzerine. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 49(49), 19-51.
- Bostancı, M. N. (1995). *Toplum, kültür ve siyaset*. Ankara: Vadi.
- Cansız Aktaş, M. (2015). Nitel veri toplama araçları. M. Metin (Ed.), *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri içinde* (s. 337-371). Ankara: Pegem A.
- Fedakar, P. (2011). Çizgiyi aşanlar: cille Türk mitolojisinin çizgi filmde kullanılması ve çizgi filme aktarılması. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 11(1), 107-119.
- Hacıbektaşoğlu, E. S. (2014). *Kültürel çalışmalar ve çizgi filmlerin çocuk izleyici üzerindeki etkileri araştırmaları*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kafesoğlu, İ. (1989). *Türk milli kültürü*. İstanbul: Boğaziçi.
- Kafesoğlu, İ. (1995). *Türk milliyetçiliğinin meseleleri*. İstanbul: Ötügen.
- Keloğlu İşler, E. İ. (2014). Kültürel ekme kuramı bağlamında Türkiye üretimi çizgi filmler ve çocuk bilincinin inşası, *İletişim ve Diplomasi Dergisi*, 15(2), 65-78.
- Karakuş, N. (2015). Okul öncesi döneme hitap eden tema içerikli çizgi filmlerin değerler eğitimine katkısı yönünden değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(30), 251-277.
- Karakuş, N. (2016). Maysa ve bulut isimli animasyon çizgi filmin kültürel öğeler açısından incelenmesi/The evaluation of the cartoon named maysa and

bulut in terms of cultural elements. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(34), 134-149.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, (t.y.). *Çömlekçilik geleneği*. <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,51117/comlekclilik-gelenegi.html> sayfasından erişilmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, (t.y.). *Güreş geleneği*. <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,131413/gures-gelenegi.html> sayfasından erişilmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü (t.y.). *Somut olmayan kültürel miras ulusal envanteri unsur listesi*. <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,159257/somut-olmayan-kulturel-miras-ulusal-envanteri.html> sayfasından erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2008). *Halk kültürü dersi öğretim programı*. Ankara: MEB.

Muratoğlu, B. (2009). *Sosyal sapkınlığın medyadaki temsilinin çizgi filmler üzerinden incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Oğuz, E. S. (2011). Toplum bilimlerinde kültür kavramı. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28(2), 123–139.

Oğuz, M. Ö. (2008). *Türkiye'nin somut olmayan kültürel mirası*. Ankara: Kültür Bakanlığı.

Öktem, F., Sayıl, M. & Çelenk Özen, S. (2006). *Kodlayıcı eğitim kitapçığı*, Ankara: RTÜK yayını.

Özen, Y. (2014). Türk milli kültüründe değerler ve değerlerin milletleşmeye etkisi. *Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 7(14), 59-87.

Öztürk Samur, A., Durak Demirhan, T., Soydan, S. & Önkol, L. (2014). Pepee çizgi filminin ebeveyn öğretmen ve çocuk gözüyle değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(26), 151 – 166.

Selanik Ay, T. & Korkmaz, Ç. (2017). Sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve kültürel öğeler bağlamında “küçük hezarfen” çizgi filmi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(2), 49-62.

Taş Alicenap, Ç. (2015). Kültürel mirasın çizgi film senaryolarında kullanılması, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 37, 10-26.

Tavşancıl, E. & Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon.

Tekerek, N. (2004). “Geleneksel meddah’tan modern meddah’a yansımalar: “zilli şih” ve “kadın olmak” . *Akademik Araştırmalar Dergisi*. 6(22). 97-112.

- Türk Dil Kurumu. (2016). Türkçe sözlük. Ankara: TDK.
- Unan, N. (1959). *Atatürk'ün söylev ve demeçleri, cilt 2*. Ankara: Türk İnkılap Tarihi Enstitü.
- Yağlı, A. (2013). Çocuğun eğitiminde ve sosyal gelişiminde çizgi filmlerin rolü: caillou ve pepee örneği. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(10), 707-719.
- Yalçın, A. & Aytaş, G. (2012). *Tiyatro ve canlandırma*. Ankara: Akçağ.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

